

חוברת הדרכה לבוגרי/ות הצבא והשירות הלאומי

בהמשך הדרך

חוברת מס' 12

אחד עשר אתגרים ודילמות בתחילת הדרך (ד)

עם קטעי מורשת, מותאמים לאחד עשר מקטעים של שביל ישראל
ממעלה דרגות לים סוף

החוברות שכבר יצאו לאור:

- חוברת מס' 1 - הדרכה רוחנית-מעשית לכניסה לאזרחות
- חוברת מס' 2 - הדרכה רוחנית-מעשית לתקופת החיפוש אחר הזיווג
- חוברת מס' 3 - הדרכה רוחנית-מעשית לתקופת הלימודים והעבודה
- חוברת מס' 4 - הדרכה רוחנית-מעשית לתקופת ה"ואקום" שלאחר הצבא / השרות
- חוברת מס' 5 - הדרכה רוחנית-מעשית לזוגות צעירים
- חוברת מס' 6 - הדרכה רוחנית-מעשית ל"יוצאים לפגישות"
- חוברת מס' 7 - הדרכה רוחנית-מעשית "לחזרה למציאות" לאחר הצבא / השירות הלאומי
- חוברת מס' 8 - הדרכה רוחנית-מעשית לכניסה לחברה הישראלית
- חוברת מס' 9 - עשרה אתגרים ודילמות בתחילת הדרך (א)
- חוברת מס' 10 - עשרה אתגרים ודילמות בתחילת הדרך (ב)
- חוברת מס' 11 - עשרה אתגרים ודילמות בתחילת הדרך (ג)

להזמנת החוברות, למרכזי תורה אחרי צבא ולפירוט התכניות:

www.bogreysava.co.il

טל: 02-6511256

יוצאת לאור ע"י

עמותת תורה אחרי צבא
לשילוב תורה בחיי המעשה

ת.ד. 34502 ירושלים 9134401 טלפון: 02-6511256 פקס: 03-5423776

דוא"ל: bogreysava@013.net אינטרנט: www.bogreysava.co.il

הצילום שבכריכה באדיבות ד"ר זאב רוטקוף www.ZevRothkoff.com
השימוש בסימן "שביל ישראל" באדיבות החברה להגנת הטבע

עיצוב גרפי: גוונים 052-4556966

פתיחה

אשרינו ומה טוב חלקנו שזכינו להוציא לאור את החוברת הרביעית בסדרת בהמשך הדרך שעל שביל ישראל, איתה אנו מסיימים את השביל. מתל דן ועד ים סוף, במרוצת ארבעים וארבעה המקטעים של השביל, על פיהם מחולקות ארבע החוברות, אנו צועדים במסע רוחני מרתק של בירור דילמות החיים על ידי רבנים מסבירי פנים, ומתמלאים אהבה לארצנו הקדושה על ידי קטעי המורשת המצורפים. גם מי שלא מושך את החוויה עד להפעלת שרירי הרגליים על השביל, הנהנה ממסע רוחני חשוב זה ומוזמן לשמור את החוברות עד לעת רצון (נשארו עותקים בודדים של החוברות הקודמות. כל הקודם זוכה!).

אנו מאחלים הצלחה לכל הצועדים קדימה (בכל המובנים) "בהמשך הדרך"!

ייעוץ בענייני האתרים: ד"ר לוי רוטקף

אחת עשרה דילמות

- 4 קידמה או ערכים? **הרב יוני לביא**
- 7 כשלון מרסק או נפילה לצורך קימה? **הרב חגי לונדין**
- 10 כסח נגד מי שמכרע או הבלגה? **הרב יואב מלכא**
- 13 התעקשות בהשגת המטרות או השקעת מאמץ מתון וסביר? **הרב ניב חניא**
- 15 שאיפה להרחבה בגשמיות וברוחניות או הסתפקות במועט? **הרב מאיר גואטה**
- 18 לחפש אחר הדרכות וציוויים או להחליט לבד? **הרב ברוך אפרתי**
- 21 השגחה או צירוף מקרים? **הרב אילן צמורי**
- 23 להעריך את חכמת החול או לראות אותה כפוגעת בקודש? **הרב ניב חניא**
- 26 כיבוד הורים או עצמאות ופיתוח אישיות? **הרב יוסף צבי רימון**
- 29 געגוע לחלוציות הקדמונים או חיים של פוסט-ציונות? **הרב מאיר גואטה**
- 32 שלום ואחווה או ערכים מוסריים ודתיים? **הרב יואב מלכה**

על המקטע השלושים ואחת של שביל ישראל: מהר עמשא לפארק ערד

ואתה יתו

במעלה דרגות, ליד הקיבוץ הר עמשא, ניתן לראות אבני שפה ואבני רוחב של הדרך הרומית העולה מהנגב אל העיר חברון. בתקופת השלטון הרומי בארץ ישראל נסללו בארץ דרכים רבות, ששרידיהן עדיין קיימים. הייתה חשיבות אסטרטגית בדרכים בשינוע גייסות הצבא הרומי. גם חשיבות שלטונית היתה להן בנסיעות פקידי השלטון המרכזי, וכן חשיבות כלכלית בהובלת משאות, דואר והסעת בני אדם. המאפיין הבולט של דרכים אלו, הוא השימוש הגאוני במסלול הנוח ביותר האפשרי, עביר בכל ימות השנה (גם בגשמים) ובעל שיפוע מתון - נוח להליכת בני אדם, לרכיבה ולמעבר מרכבות. דרכים מודרניות רבות סלולות בתואי הדרכים הרומיות הקדומות או במקביל אליהן. הבולט שבהן הוא כביש אשקלון-קריית-גת-חברון (כביש 35), העולה לחברון במסלול מתפתל ובשיפוע מינימאלי. לאורך הדרכים נבנו מצודות ומצדים (מצודות קטנות), בהם ישבו חיילים אשר הגנו על הדרך, פונדקים לשימוש האזרחים ובורות מים חצובים, וכן "אבני מיל". המיל, הוא מידת מרחק רומית שמקורה בביטוי "מיליה פאסום" (Milia Pasum), שפירושו בלטינית אלף צעדים כפולים שהם כאלף ושש-מאות מטר. מכאן כנראה ה"מיל" של חז"ל שאורכו אלפיים אמה - כלומר אלפיים צעדים. על אבני המיל היה רשום המרחק לעיר הגדולה הקרובה, וכן פרטים על השנה ועל השליט שבימיו נסללה או תוקנה הדרך.

"פתח רבי יהודה ואמר: כמה נאים מעשיהן של אומה זו (הרומאים) - תקנו שווקים, תקנו גשרים, תקנו מרחצאות. רבי יוסי שתק. נענה רבי שמעון בן יוחאי ואמר: כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמן - תקנו שווקין להושיב בהן זונות, מרחצאות לעדן בהן עצמן, גשרים ליטול מהן מכס".

(שבת דף ע"ג ע"ב)

קידמה או ערכים?

הרב יוני לביא / מנהל מוקד "חברים מקשיבים"

תארו לעצמכם שנולדתם לפני 100 שנה או אפילו חמש מאות. מה אתם רואים? איך זה מרגיש לכם?

עבור רוב האנשים המילה היחידה לתאר את החוויה היא: סיוט! אין טלפונים ואין מכונות, אין מיקרוגל ואין מזגן, אין אינטרנט ואין קוקה קולה. כל כך הרבה דברים שקשה לנו לדמיין את החיים שלנו בלעדיהם. איזה מזל שנולדנו בדור בו הטכנולוגיה כה מתקדמת ומגיעה להישגים מדהימים בתחומים כה רבים - מדע, רפואה, תקשורת, תחבורה, בידור ועוד ועוד.

הבעיה היא שרוב האנשים כל כך מתלהבים מהקידמה שלא טורחים לרגע להרהר **בשאלת המחיר** שהיא גובה מאיתנו. ולכל דבר כידוע יש מחיר. כל אור מטיל צל, וכל כלי הוא חרב פיפיות שניתן להשתמש בו לטוב אך גם לרע. הרב אברהם יצחק הכהן קוק, מגדולי החכמים וההוגים היהודים בדורות האחרונים, תיאר כבר לפני מאה שנה תופעה עולמית שיש לה השלכות מרחיקות לכת: הפער בין שתי הרגליים. האנושות מתקדמת ללא הרף וצועדת בשתי "רגליים" שאת האחת הוא מכנה **"כולת"**, ואת השנייה **"הרצון"**. היכולת זו הקידמה

המדעית והטכנולוגית. הרצון זו המודעות והביקורת המוסרית. העולם שלנו שועט קדימה כל הזמן, כשתמיד **הרגל שמובילה היא זו של היכולת**, בעוד שזו של הרצון משתרכת באיטיות מאחוריה. למשל: המדע פיתח אופציה של שיבוט גנטי, ורק לאחר מכן טרח לשאול את עצמו האם זה מוסרי ואיפה עוברים הגבולות. הרפואה פיתחה את האופציה להשתיל איברים עוד לפני שבררה עד תום את סוגיית קביעת רגע המוות, שממנה נגזרת השאלה האם מותר בכלל לבצע את ההשתלה הזו, ויש לכך עוד אינספור ביטויים בכל תחומי החיים.

בפער שבין שתי ה"רגליים" האלו מתרחשות נפילות, הסתבכויות ותקלות רבות. אחת הדוגמאות הבולטות לכך היא סוגיית הטלפונים החכמים. מדהים איך מכשיר כה קטן מסוגל ליכולות כה מרשימות. הורים רבים ממהרים לקנות לילדים שלהם, לעיתים אפילו בגיל היסודי ולמטה מזה, טלפונים חכמים. לא פעם הדבר מתרחש בעקבות הלחץ של הילדים ("כולם בכיתה שלי כבר יש להם ורק אני..."), הגם שאין להם צורך אמיתי בזה. התוצאות של הצעד הזה מרחיקות לכת. ילדים שאין להם יכולת לחצות כביש לבד כבר מחזיקים איפון מתקדם ומתמכרים לגלישה בלתי פוסקת ביום ובלילה, תוך חשיפה לתכנים בעייתיים. הגולם הקטן קם על יוצרו ובלי להרגיש הכלי שאמור היה לשרת אותו הולך ומשתלט עלינו וגובה מחירים לימודיים, חברתיים, נפשיים, משפחתיים ורוחניים מן המשתמשים בו.

האם כל זה יגרום לנו לוותר על הקידמה? האם נעדיף להחזיר את הגלגל אחורה?

בהחלט לא. כאנשים מאמינים הגישה הבסיסית שלנו כלפי הקידמה היא חיובית. אנו סמוכים ובטוחים שמי שעומד מאחורי התנועה של האנושות קדימה הוא הבורא שדוחף את עולמנו אל תיקונו וגאולתו. יחד עם זאת אנו מכירים בכך שלכל פרי יש קליפה ואלוקים העניק לנו בחירה חופשית שתסייע לנו לברור כל הזמן ביניהם. האתגר שעומד לפנינו הוא לצמצם את הפער שבין שתי הרגליים. לדאוג לכך שהשימוש בטכנולוגיה ייעשה תוך בדיקה עצמית בלתי פוסקת ותוך שקילת המשמעות והמחירים, זאת לצד יכולת לקבוע גבולות וימונים. זה מצריך גבורה ונחישות, כמו גם נכונות לוותר לפעמים על תועלות מסוימות, מתוך ידיעה שהמחיר שהן יגבו מאיתנו במישור הערכי והרוחני, שהוא המרכזי בעינינו, אינו מצדיק את השימוש בהם. המשימה של מציאת האיזון בין ה"רצון" לבין ה"יכולת" היא בלתי פוסקת ומוטלת לפתחו של כל אדם מאמין שחי בעולם ורוצה להשתמש בו אך לעשות זאת נכון.

על המקטע השלושים ושתיים של שביל ישראל: מפארק ערד למצד תמר

זהו יתו וצא יתו

ים המלח מוזכר לראשונה בחומש בראשית, במלחמת ארבעת המלכים נגד החמישה, והוא מכונה גם "עמק השדים", מלשון סיד. העמק היה בפניה הדרום-מזרחית של האגן, ושכנו בו הערים צוער, סדום ועמורה - שבהן היה גר לוט. ים המלח מופיע גם כ"ם הקדמוני", מלשון "קדם" (מזרח), מפני שהוא נמצא במזרחה של ארץ ישראל. גם "ם הערבה" הוא כינוי לים המלח. הנביא יחזקאל מנבא שבאחרית הימים ים המלח עתיד להיות ים שבו המים מתוקים, וישמש כבית גידול לדגים. ים המלח הינו גוף המים הרביעי במליחותו בעולם, בעל ריכוז מלחים גבוה פי עשרה מהריכוז שבים התיכון. יש בו ריכוז גבוה של כלור, מגנזיום, נתרן, סידן, אשלגן וברום - בעלי חשיבות רבה לתעשייה. לים המלח שני אגנים: האגן הצפוני - בו נמצא הים, והאגן הדרומי - בו נמצאות בריכות האידוי של מפעלי ים המלח בישראל ושל חברת האשלג הערבית בירדן. חופי ים המלח הם המקום היבשתי הנמוך ביותר בעולם - מפלס המים הוא כ-430 מטר מתחת לפני הים. הלחץ הברומטרי הגבוה, שיעור הקרינה הנמוך של אור באורכים קצרים וכן הרכב המלחים המיוחד של מי הים, מסייעים בתהליכים רפואיים ומהווים בסיס לתיירות המרפא. ישנם אתרים הסטוריים חשובים סביב לים, כגון: מצדה וקומראן.

"עמק השדים - כך שמו, על שם שהיו בו שדות הרבה: הוא ים המלח - לאחר זמן נמשך הים לתוכו ונעשה ים המלח. ומדרש אגדה אומר שנתבקעו הצורים סביבותיו ונמשכו יאורים לתוכו."

(רש"י בראשית פרק יד ג)

מבט אחר

אחד עשר אתגרים ודילמות בתחילת הדרך

6

כשלון מרסק או נפילה לצורך קימה הרב חגי לונדין / ר"מ בישיבת שדרות

הצלחה היא משאת נפש של כולנו. הצלחה נתפסת כיעד שאליו צריך להגיע בכל תחום: הצלחה בעבודה; הצלחה במשפחה; הצלחה במימוש הכישורים האישיים וכן הלאה. בשלב זה או אחר מגיעה ההתמכרות להצלחה - ההגעה ליעד הנכסף, תחושת הישג - הפוכות להיות חזות הכל. להתמכרות להצלחה ישנו ממד נוסף - חוסר היכולת לקבל כישלונות, בוודאי למי שהצליח בתחומו וכעת נופל.

מבט עמוק יותר מבין את ההצלחה באופן שונה. אם נבחן מקרוב את חיינו, נראה שלמעשה אין תחום בו ניתן לומר בלב שלם: "הצלחנו!" כל הישג הוא פתח לאתגר חדש, כל יעד שנכבש מגלה רק עוד כמה ארוכה הדרך: סיום הלימודים הוא שער הכניסה לבגרות; סוף השירות הצבאי הוא תחילת החיים האזרחיים; חתונה היא תחילת חיי המשפחה; משיח בן דוד הינו הפתח לעידן חדש; ואפילו המוות, על פי האמונה היהודית, אינו סוף פסוק. ההבנה שאנו מצויים בתהליכות מתמדת מאפשרת גם התמודדות נכונה עם כישלונות. הרצון לא להיכשל נובע מהמשיכה אל התוצאה המיידית, הזמינה והעכשווית. החושים הגסים תובעים סיפוק מידי: משהו שניתן למשש, לחוש, לראות; בקיצור "תכלס!" תהליכות, קרי, הבנה שתוצאה מבשילה לאט לאט, גם אם כעת ההצלחה לא ניכרת בעין - זוהי תובנה הדורשת יכולת הפשטה ומבט רחני. כאשר אדם מסתכל על חיי מתוך בגרות רוחנית אזי הוא רואה אותם כרצף ארוך של התקדמות וגם הכישלון תופס את הפרופורציה הנכונה. אין דבר כזה הצלחה גמורה וממילא גם אין כישלון גמור. כל חיינו הם שילוב של הצלחה מתמשכת המלווה בעיכובים, המכונים אצלנו משום מה בתור "כישלון".

הרב אברהם יצחק הכהן קוק מדייק קוק בספרו עולת ראייה בפסוק "ישמח לב מבקשי ה'" כי דוד המלך מתנחם במעל "מבקשי ה' ולא מוצאי"

7

בהמשך הדרך

תורה אחרי צבא

על המקטע השלושים ושלוש של שביל ישראל: ממצד תמר למכתש הגדול

דימונה - הכור הגרעיני. עם סיום מלחמת השחרור והקמת מדינת ישראל החל ראש הממשלה דאז, דוד בן-גוריון, לפעול למען קידום תכניות לעתיד מדינת ישראל. בשנת תשי"ב (ארבע שנים לאחר קום המדינה) הוא הקים את הוועדה לאנרגיה גרעינית. בשנת תשי"ח כשאיזנהאור, נשיא ארצות-הברית, הגה את התכנית "אטום למען השלום", ממשלת ישראל הצטרפה ורכשה כור גרעיני שהוקם בנחל שורק (ממ"ג). במקביל, במסגרת המגמה הלאומית לפיתוח הנגב הוחלט להקים ליד דימונה קריה למחקר גרעיני (קמ"ג), את הפרויקט הגה פרופסור ברגמן, ראש הוועדה לאנרגיה אטומית, ולקידומו תרם מנכ"ל משרד הביטחון, שמעון פרס. הקריה הוקמה בסיוע נרחב של מהנדסים צרפתים כחלק מהסיוע הביטחוני שקיבלה אז ישראל. בסוף שנת תשכ"ג החלה לפעול הקריה למחקר גרעיני - נגב, ובה כור למחקר גרעיני. בקמ"ג מקיימים פעילות מחקרית, לימודית ויישומית, על מנת להעמיק את הידע הבסיסי במדעי הגרעין המהווה תשתית לפיתוח מעשי וכלכלי של האנרגיה הגרעינית. מתוך כך היא תורמת רבות לעשייה המדעית והטכנולוגית בישראל, כגון: פיתוח וייצור איזוטופים לתעשייה ולרפואה, פיתוח מכשירים לגילוי קרינה מהמובילים בעולם ועוד. נהוג לסווג את הכורים הגרעיניים בהתאם לשימושים שלהם: כורים שבהם מנוצל החום הרב שנפלט בתהליך הביקוע להפקת אנרגיה, נקראים "כורי כוח", כורים שבהם מנוצלים את קרינת הנייטרונים הנוצרים בתהליך הביקוע לצרכי מחקר, נקראים "כורי מחקר".

זוהי ארצנו ונאצינו

"אמר לו רב הונא בר נתן לרב אשי, מאי דכתיב (מהו שכתוב): קינה דימונה ועדעדה (יהושע ט"ו)? אמר ליה: מתוותא (ערים) דארץ ישראל קחשיב (הוא מונה). אמר ליה: אטו אנא לא ידענא דמתותנא דארץ ישראל קא חשיב (וכי אינני יודע שהוא מונה את ערי ארץ ישראל)? אלא רב גביהא מארגיאז (שם מקום) אמר בה טעמא (נתן טעם לדבר): כל שיש לו קנאה על חבירו (קינה) ודומם (=דימונה), שוכן עדי עד (=עדעדה), עושה לו דין (הקב"ה יציל אותו מחבירו)".

(תלמוד בבלי מסכת גיטין דף ז עמוד א)

מכתש לואה

9

בהמשך הדרך

תורה אחרי צבא

ה', מפני ש"הבקשה בעצמה היא התכונה המבוקשת, לא המציאה, שהיא תמיד בלתי אפשרית, כי הננו צועדים מגודל אל גודל, ומבקשה לבקשה, מבהירות לבהירות ומודאות לודאות יותר עליונה".

הרב קוק מחנך אותנו לעולם בו אין "יעד סופי" בעבודת אלוקים. אי אפשר "לחסוך" את אלוקים, אי אפשר "להגיע" לשלמות. ברגע שהגענו לאלוקים ולשלמות - זהו כבר אינו אלוקים וזו כבר אינה שלמות. אלוקים ושלמות הם מושגים שחלק מובנה ממהותם הוא שאינם ניתנים להשגה מלאה. ניתן להתקדם אל אלוקים ולהתקדם אל השלמות **ועצם התהליך הוא ההשגה**. לעתים אנו מציינים נקודות ציון בגרף ההתקדמות האינסופי ומדברים עליהן במושגים מושאליים של "הצלחה": "הצלחתי לתפקיד שבו חשקתי", "הצלחתי להתגבר על חוסר השליטה שלי במידת הכעס", "הגעתי לחוויה רוחנית", "הוקמה מדינת ישראל" ואפילו "הגיע המשיח". זה טוב ויפה, אך מה הלאה? האם זהו סוף החיים? אין יותר שלמויות אחרות? ואף בתוך ההישג הנוכחי אין מה לשפר? תמיד יש. תמיד יש שלמות בלתי-מושגת, או נכון יותר: השלמות מושגת כל עוד יש שאיפה להתקדמות. מגיעים לאלוקים ולשלמות בכך שכל העת משתלמים. ההתמקדות צריכה להיות בתהליך ולא בתוצאה. ברגע שזו הגישה לחיים הכישלון מקבל כפופרציה נכונה. עיון קצר בביוגרפיות של אנשים שהגיעו להישגים משמעותיים בחייהם מלמד כי כולם חוו כישלונות בלתי נמנעים במהלך ההתקדמות שלהם, ואצל רבים מהם דווקא הכישלון יצר לטווח ארוך תמריץ שגרם להם להגיע רחוק. הצעות מעשיות: (א) לא להתרפק יותר מידי על רגעי שיא במהלך החיים. הגענו לנקודת הישג מסוימת - יום הולדת; סיום מסלול וכדומה - חוגגים קצת ויא-ללה לעבודה. (ב) גם בעת הכישלון - לא להתבוסס בהווה. ניתוח המצב, הפקת לקחים - וממשיכים להתקדם. (ג) לנסות, בכל שלב, ליהנות מהדרך ולא לחשוב יותר מידי על המטרה בסוף. לנסות למצוא סיפוק מעצם הלימוד ולא רק בעת קבלת תוצאות המבחן; להתמקד בהגאת היצירה ולא לשקוע בדמיונות על יום קבלת המשכורת. בקיצור לחיות את ההווה ולא את העבר והעתיד. "אתם הדבקים בה' אלוכיכם חיים כולכם היום".

אחד עשר אתגרים ודילמות בתחילת הדרך

8

כאסח נגד מי שמפריע או הבלגה?

הרב יואב מלכא / ר"מ במכון מאיר

טעות לחשוב שהנהגת המתינות היא נטולת גבורה וותרנית, וממילא צריכה לתפוס את מקומה גישה של קשיחות ודוגריות צברית דוקרנית כדי להבטיח את מעמדנו בחברה. ההיפך הגמור הוא הנכון. המתינות האמיתית, שורשה בבטחון פנימי עמוק מלא שלוה וחירות פנימית שממלאה את הנפש. רק מתוך מעמד איתן זה אנו יוצאים אל הסיביבה לשאת ולתת עמה בלא התלהמות ויצירת רושם חיצוני של רעש וצלצולים, שבא לחפות על ריקנות פנימית.

גישה פסולה זו היא חלק מתרבות עכשווית חזירית שמתהדרת בסימני טהרתה החיצוניים לאמור "ראו שאני טהור" אבל באמת היא מבקשת להסוות על ידי כך מעיני עצמה ומעיני הסובבים אותה את העובדה שהיא למעשה נטולת טהרה פנימית. וכל מה שנותר לה ממילא הוא לגנוב את דעת הבריות בפעוליה החיצוניים וברק התגנדרותה. משיטה תרבותית זו פרחו תרבות הרייטינג בכלל והשיח המתלהם בפרט, עד כדי אותה המוסכמה החברתית שמי שצועק חזק יותר צודק יותר.

אבל באמת אל לנו להתפתות אחרי הבל זה ורווחיו המדומים, כי זו היא דרך קצרה שהיא ארוכה... אלא דברי חכמים בנחת נשמעים, ודווקא בגלל זה הם נשמעים ומתקבלים, כי תוכם יצוק אמת פנימית כבדת משקל, המדברת בעד עצמה ואינה זקוקה כלל לייצוג קולני שיכריז על סחורתה. למדנו מכאן שהשיח הקולני הוא עדות חותכת לבורות עמוקה, המכריזה על עצמה בראש חוצות ולעיני כל. עומק עיני ההתנהגות הזאת הוא תוצאה מהגלות, שבמרייתה הפרידה בין מאורות החסד והגבורה, כיוון שטומאת ארץ העמים לא אפשרה את איחודם המלא בשורשם. לכן פסקה מישראל מידתו של דוד המלך שהיה ממוג שתי מידות אלה (החסד והגבורה) עד שהיו משמשים בצוותא בנפשו הגדולה

בכל עת. היינו שגם בעת עשותו חסד היה מתבל אותו בגבורה שלא הניחה את החסד לעבור את גבולו, לבוא למעמד של ויתור והתרפסות או רחמי אכזרי. ובעת גבורתו, היה מתבלה באור החסד, שלא הניח את גבורתו לבוא לכלל אש מכלה של כעס אכזריות וניצוח.

אך הגלות גרמה כאמור ששתי ערכים אלה, האחד ידכא את חברו ואינם יכולים עוד לדור בכפיפה אחת. וצביון פירודי זה פשה בעולם כולו, עד שנמצאו גיבורי מעש באומות ולהבדיל אלפי הבדלות בישראל, שתבלין החסד הממוזג בגבורתם דל ומועט, וכן להיפך: בעלי נטיית חסד שאין עמה מתבלין הגבורה במידה מספקת. והנה כעת כשהולך עם ישראל ומתקבץ בארץ נחלתו ופעמי אולה נשמעים ותורת ארץ ישראל נותנת קולה, מעט מעט הולכת ומתקנת חרפת הפירוד הזה בין החסד לגבורה, וניצני האיחוד המיוחל הולכים ונראים בארץ. הגיבורים מטים אזנם לקלוט את הד תביעתה של מידת החסד העולה לפניהם מעומק נפשם ונענים לחיזוריה ומתאמצים לכלול אותה בגבורתם. וגם בעלי החסד כבר לא הופכים פניהם מפניהם אש הגבורה, אלא מצרפים אותה אט אט כתבלין לעיסת חסדם.

אלא שעדיין אין המצב נתקן כראוי, ולכן בעלי זרוע גיבורי כח, הן בזירה הציבורית והן בחיי הפרט, מפרזים בגבורתם ומפילים חיתתם בארץ החיים, עד שבעלי החסד נבהלים מפניהם ונסוגים אל לב ליבו של הרוב הדומם השותק והמכונס, שלא קמה בו רוח מפני תקיפים אלה. אבל יש לדעת שמגמה פרודית זו הולכת ומסתלקת מן העולם, ולעת כזו אל לנו לשחק על פי כללי המשחק של בעלי הזרוע ולהשתלח בגבורה מילולית, נפשית ומעשית, חסרת חסד, כדי להשיג מטרוטינו.

אלא תחת זאת חובתנו להתאמץ מאמץ לימודי, נפשי ומעשי, להוציא מקרבנו את היכולת המופלאה הזו של מיזוג מאורות החסד והגבורה, באופן שלא יחבלו ויזיקו זה את זה, כי אין לתאר את גודל הקלקולים האישיים, החברתיים והרוחניים שמתפשטים בחסות מחלה גלותית זו. לכן ראויה ההשתדלות והעמל המוסרי לאחוז בשיפולי גלימתו של דוד מלכנו, מלכא משיחא.

על המקטע השלושים וארבע של שביל ישראל: מהמכתש הגדול למעלה צין

זוהי יצירה

המכתשים בנגב הינם תופעת טבע בעלת ייחוד עולמי. בעולם כולו קיימים שבעה מכתשים שכאלה - חמישה בנגב ושניים בסיני. המכתשים נוצרו משחיקה של שכבות סלע רכות הנמצאות תחת שכבות קשות יותר (כגון גיר או דולומיט), על ידי התחזרות מים אל תוך שכבות הסלע. מרכז המכתש היה בעבר ראשו של הר, כאשר פנים ההר נשחק, והוא המוקף מכל עבר בצוקים זקופים. על מנת שיווצר מכתש דרושים מספר תנאים: קמר אסימטרי, שכבות סלע קשות שמתחתן שכבות סלע רכות, חתירת נחל הסוחף את תוכנו של המכתש למקום יותר נמוך, ואקלים מדברי יבש השומר על קירות המכתש מפני בליה. גודלו של המכתש נקבע על פי גודל הסרת שיא הרכס בתחילת התהליך. המכתשים לא שינו את עומקם ומעט מאוד את רוחבם מזה ארבעה מיליוני שנים. היום כבר לא מתפתחים מכתשים חדשים, משום שהנחלים היום צרים וקטנים ואין להם יכולת לגרום לבליה בסדר גודל כזה. המכתש הגדול ביותר הינו מכתש רמון וגודלו 40 על 9 ק"מ ועומקו 350 מטר. יש בו הרי געש קדומים, שוניית אלמוגים במצב מאובן ואגמי לבה שקפאו לפני מיליוני שנים. המכתש הגדול (מכתש חתירה) הוא השני בגודלו - 14 על 6 ק"מ, עומקו המרבי הוא 410 מטרים. במכתש הגדול נחשפו שכבות של אבן חול בצבעים שונים. המכתש הקטן (מכתש חצרה) - גודלו 7 על 5 ק"מ, עומקו המרבי 520 מטר, והוא היפה מבין המכתשים.

"על כל דבר ודבר היה (משה) מזכיר (לפרעה) חטאתו - שאמר לו (פרעה) "לא ידעתי את ה'" (שמות ה, ב), אמר לו משה "למען תדע". אבל עליו ועל כיוצא בו נאמר, "אם תכתוש את האויל במכתש בתוך הריפות בעלי" (משלי כז, כב), כלומר בין מה שתרפה הימנו בהגבהת העלי מן המכתש, הוא שוכח המכות. כן גם פרעה הרשע, בין הריפות של מכות בין זמן לזמן, היה לבו כבד, שנאמר וירא פרעה כי היתה הרחצה והכבד את לבו - הכבדה היתה לו מן השמיים".

(פסיקתא זוטריתא (לקח טוב) שמות פרשת וארא פרק ה, ו)

מכתש לאחור

12 אחד עשר אתגרים ודילמות בתחילת הדרך

התעקשות בהשגת המטרות או השקעת מאמץ מתון וסביר?

הרב ניב חניא / ראש שורש

יש לי קרוב משפחה, ממש קרוב, שהוא מבוגר מאוד והוא לא מתחתן. אולם שלא כמו רוב האנשים בגילו שמתקשים בעניין של למצוא את זיווגם, הוא גם לא מתאמץ בעניין. בכלל. הטענה שלו היא תמיד ש"השם יעזור" וכשהשם ירצה זה יבוא. הוא דווקא מתכוון מאוד כאשר הוא קונה ברכות בכל בית כנסת שהוא נמצא בו, מבקש ברכות מקבצנים, משתתף בבעודות אמנים או סתם עושה כל מיני סגולות - אבל לא מתאמץ בתחום המעשי. כי "השם יעזור".

זו אולי דוגמא קיצונית במקצת, אבל האמת היא שההתלבטות הזו מלווה כמעט כל אדם מאמין - כאשר אתה מאוד רוצה משהו, אבל בכל זאת מאמין שיש משהו מעל שיוודע יותר טוב ממך מה טוב, לך ולעולם. עד כמה נכון ללחוץ, לרוץ, להשתגע ולנסות... ומצד שני עד כמה נכון להגיד תמיד - "השם יעזור..." שהרי אנחנו כן צריכים להשתדל, למעול בעולם, להתקדם ולעשות. הדבר נכון בעיקר לדברים שלא מסתדרים בקלות, כי שם תמיד יש את ההתלבטות - האם זה "סימן משמיים" לכך שהדבר לא רצוי?

במונחים של הספרות האמונית, ההתלבטות הזו מכונה "השתדלות או חוסר השתדלות", וזו התלבטות לא קלה שמלווה כל אחד. כולנו יודעים, בעיקרון, שצריך לעשות השתדלות בנושא הפרנסה ושלא יושבים בבית ומחכים לניסים גלויים בתחום הזה. אולם מצד שני נדמה לי שכולנו גם מזלזלים מעט במי שמתמכר כל ימיו לעבודה, לפרנסה ולרדיפת הכסף, ואם אותו אדם יבוא ויגיד - אני רק משתדל להשיג את הפרנסה שלי... עדיין נרגיש שזה מוגזם. אז היכן עובר הגבול? זו שאלה קשה שלא בטוח שיש עליה תשובה ברורה ומוחלטת.

ואולי בכוונה אין לשאלה הזו תשובה. הרמב"ם אומר ש"לולא המשתגעים לא היה העולם קיים", כאשר הוא מתכוון לומר (לרוב הדעות) שאילו היינו מרגישים באמת את אפסיות האדם, לא היו אנשים שמקדמים

13

בהמשך הדרך

תורה אחרי צבא

את העולם. אנשים לא היו רצים כמו משוגעים להקים מפעלים, ערים חדשות, המצאות ואפילו סטרט-אפים שנועדו להכניס מיליונים. וברור לכולנו שרק יחידי סגולה של ממש יכולים לחיות רק ממתת שמיים... ומצד שני, גם להיות משוגע מדי על העולם הזה זו לא מחמאה גדולה. וכך אנחנו בתווך. רגל פה רגל שם. לפעמים אנחנו מרגישים שהגזמנו לצד אחד וכמה זה טיפשי להתאמץ כמו משוגע על משהו שלא באמת תלוי בנו ולפעמים אנחנו מרגישים הרגשה הפוכה - שצריך ונכון לעשות הכל כדי להצליח בדבר מסוים. בגדול - אלוקים נתן לנו את הכוחות לעשות ולפעול, אולם לא נתן לנו את האחריות המלאה שהכל יצליח. ושם אנחנו מונחים... פעם פה ופעם שם. כשהחכמה הגדולה היא, לעניות דעתי, לדעת לשלב - מצד אחד לעשות כל מה שתלוי בנו, ומצד שני להבין שיש כוחות גדולים ו... (אולי) חשובים מאיתנו שגם הם יודעים מה טוב.

על המקטע השלושים וחמש של שביל ישראל: ממעלה צין לעבדת

והיא ירויה

שדה בוקר הוא קיבוץ בהר הנגב. את הרעיון להתיישבות באזור זה הגה מתנדב אמריקאי אשר לחם בארץ במסגרת מלחמת העצמאות - בדמיונו ראה חווה כדוגמת חוות בוקרים בקקסט. לאחר תום הקרבות, קבוצה של חברים מאותה היחידה, יצאו לסיור ומצאו משטחים ירוקים לאחר חורף גשום במיוחד, והתלהבו. בשנת תש"ט פנתה הקבוצה למוסדות בבקשה לעזרה בהקמת היישוב, אך ללא הצלחה מרובה. בשנת תשי"א, משרד החקלאות העלה תוכנית להקמת נקודות התיישבות ניסיוניות בנגב. הפעם זכתה הקבוצה לתמיכה, והם עלו לקרקע בכ" באייר תשי"ב, באזור הר בוקר ונחל בוקר - על פי זה נקבע שמו של הקיבוץ. באותה שנה דוד בן-גוריון, ראש הממשלה, ביקר באתר סלילת דרך הירידה למכתש רמון - "מעלה העצמאות". בדרכו חזרה עבר ליד כמה צריפים ואוהלים, וביקש לסייר במקום. הוא התרשם עמוקות - "לא ראיתי מימי מפעל חלוצי כשדה-בוקר", וביקש להתקבל לקבוצה. בשנת תשי"ג, לאחר התפטרותו מראשות הממשלה, דוד בן-גוריון ופולה אשתו באו להתיישב.

14 אחד עשר אתגרים ודילמות בתחילת הדרך

סדרן-העבודה מספר שהוא היה בא כל יום בכדי שיסדר אותו בעבודה. בתחילה העסיקו אותו בעבודות שדה, אך זה היה קשה מדי, אף שלא התלונן. לבסוף הופקד על מלאכות קלות יותר במחנה עצמו, מה שהקל גם על העומס הביטחוני. תפקידו היה לערוך תצפיות מטאורולוגיות שלוש פעמים ביום ולטפל בטלאים בדיר. החברים מספרים שכל מה שנתבקש לעשות הוא עשה באהבה ובמסירות.

מבט לאחור

"אם לא נעמוד על המדבר - לא תעמוד תל אביב. קיומו של הנגב הוא אולי ממשוי יותר מקיומה של תל אביב. הראיה ההיסטורית אומרת לנו ששום דבר יהודי לא יהיה קיים בארץ אם לא נבטיח נצחונה של הצינונות. הוצאת שנים עשר מיליון דונם אדמת מדבר מהחשבון - הוא חשבון לא ציוני, והמגנים מגינים על הצינונות, לא פחות ולא יותר. טעות היא להניח שהנגב לא יברח - ועלינו עכשיו לקיים בדינו מה שבידינו, כפי שסבורים פלוני ופלוני מהיושבים כאן. אם לא ניקח עכשיו את המדבר - לא זו בלבד שהנגב יברח, אלא איני בטוח אם נוכל לשמור בידינו את תל אביב".

(דוד בן גוריון במערכה כרך ה עמ' 278)

שאיפה להרחבה בגשמיות וברוחניות או הסתפקות במועט?

הרב מאיר גואטה / ראש ישיבת אורות התשובה

בשנת ה'תרנ"ב (1492 למניינם) בט' באב עבר עם ישראל את אחד מגדולי המשברים שבכל הדורות - גירוש ספרד. מלבד האסון הפיזי - הריכוז היהודי הגדול והחזק ביותר באירופה התפרק ונפוץ לכל עבר ורבים נרצחו או התנצרו, נגרם אסון רוחני ותרבותי ששינה את פני היהדות - החל הניתוק בין התורה והחיים.

בתקופת "תור הזהב" (הפריחה התרבותית והכלכלית של יהדות ספרד) קמו לעם ישראל ענקי רוח שידעו לשלב תורה וגדולה, אמונה ומדע,

15

בהמשך הדרך

תורה אחרי צבא

קדושה ופוליטיקה. מהמפורסמים שבהם: רבי שמואל הנגיד - משורר, בלשן, שר האוצר, שר הצבא ומשנה (ווזיר) למלך גרנדה, רבי שלמה אבן גבירול - משורר ופילוסוף, רבי יהודה הלוי - משורר ופילוסוף, מחבר ספר "הכוזרי", רבי אברהם אבן עזרא - פרשן המקרא, משורר, בלשן, מתמטיקאי, אסטרונום, ופילוסוף. הרמב"ם - פרשן ופוסק הלכה, רופא, פילוסוף, והוגה דעות, רבי משה בן נחמן - פוסק הלכה, פרשן, הוגה דעות, מקובל ורופא, רבי יצחק אברבנל - פרשן, הוגה דעות, מדינאי ושר האוצר של ספרד.

הצד השווה בכלם הוא התפיסה האחדותית, הרואה בכל חלקי העולם הופעות של רבנו של עולם שצריך ללמוד ולפגוש אותו דרכם. השאיפה לגדלות גם ברוח וגם בחומר נובעת מהחלק האלוקי, הנשמה האין סופית שנמצאת באדם, שמרגישה צורך לכלול ולהכיר את "מעשי בראשית" - תכנית הבריאה וכללי הנהגתה המוכרים לנו כביולוגיה, פיזיקה, ומתמטיקה. זו שאיפה לחוות את השפע והטוב של הבריאה גם ברמה החומרית, ובכך להרחיב את כוחות הנפש כמאמר חז"ל שלושה דברים מרחיבים דעתו של אדם - דירה נאה, אישה נאה וכלים נאים.

אך "תור הזהב" נפסק בגירוש ספרד וחזרנו לחשכת הגלות, מהות החושך הוא הפירוד - בחושך לא ניתן לראות תמונה כוללת של המציאות אלא רק לתפוס כל חלק בפני עצמו, ולכן בהסתכלות שכזאת על העולם לא ניתן לראות את חיבור כלל חלקי הבריאה אל רבנו של עולם. וכך חזרנו לתפיסה של "בניין הנפש בחורבן הגוף", והתרחקנו מכל דבר שאיננו קודש מוחלט. "מאז שנחרב בית המקדש אין לו לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה". היהדות כולה הצטמצמה לתוך בית הכנסת ובית המדרש, וכל תוספת בחומר או ברוח בתחומים שאינם יהודיים מבוהקים ניתפס כפגיה כתאוה וכחטא. ובאמת הנהגה זו נכונה וטובה לחוץ לארץ ששם הופעת ה' איננה גלויה כמו בארץ ישראל ושם יש חשש אמיתי שהחומריות תוריד את האדם למטה במידות וברוחניות, שה"פגניות" (עבודת האדמה בלטינית) תהפוך את האדם ל"פגני" (כיניו לעובד אלילים).

בחסדי ה' חזרנו לארץ ישראל וכאן הקדושה מתגלה גם בחומר וגם בעוצמות החיים, אך כמובן שהסכנה להיגרר אחר עודף חומריות או אחרי רוחניות שאיננה טהורה, קיימת תמיד גם בארץ ישראל כשעיקר הסכנה היא שהרצון לגדלות יפוך לעיקר בפני עצמו ולא ככלי להופעת דבר ה' בעולם ותיקון העולם על פי מוסר התורה. כשהאדם מתמכר לעוצמה או

להנאות החיים הוא עלול "למכור" את הערכים שלו בשביל לא לאבד אותן, וכך הוא יותר על הלכות כדי להתיר לעצמו מאכלים או יותר על ערכים כמו אמת ונאמנות כדי לא לאבד עמדת כח או השפעה.

אחת הדרכים להתמודד עם האתגר הזה מבלי לוותר על כוחות החיים היא בעצה הפשוטה והגאונית של חז"ל - קביעת עיתים לתורה, לא לימוד מזדמן, ארוך ומעמיק ככל שיהיה, אלא "זמן ברזל" שסביבו שאר היום נבנה, והוא המזכיר והמגדיר לאדם מהי מגמת חייו העיקרית שאשר כוחות והנאות העולם באים לשרת ולהעצים.

על המקטע השלושים ושש של שביל ישראל: מעבדת למצפה רמון

זוהי יציאתנו

עבדת הייתה אחת מהערים הנבטיות שהיו בנגב - ומהחשובות שבהן (ערים נוספות: ממשית, חלוצה ושבטה). העיר עבדת נמצאת על במת הר גבוהה ובולטת מעל ערוץ נחל צין, הזוכה ל-100 מ"מ גשם בשנה - פי שתיים מהסביבה. זו הסיבה שעודדה את הנבטים לגור שם. מומחיות הנבטים היתה בניצול המשקעים, תוך אגירה ואכסון המים לתבואות ולמרעה, והטרסות החקלאיות המקיפות את העיר מעידות על כך. עבדת היא תחנה מספר 62 - אחת התחנות האחרונות מבין 65 תחנות הדרכים על נתיב סחר הבשמים, עליו הובילו סחורות מתימן ודרום ערב בשירות גמלים בממלי עזה. היא העיר המרכזית על הציר, שנוסדה על ידי הנבטים במאה השלישית לפנה"ס והתקיימה כאלף שנה. ניתן לראות בה שרידי מבנים מרשימים, הכוללים שכונת מגורים ומגדל תצפית, מפעלי יין ושמן וכן בית מלאכה לכלי חרס שבו תנור ובריכת טין (טין היא סוג של קרקע האטומה לחיילוח המים). למרגלות התל נמצא בית-מרחץ מהעידן הרומי, שמור היטב. מימי סופוקו מבאר בעומק של שבעים מטר, והוזרמו לבריכת אגירה. הסוחרים המיוזעים שהגיעו לעבדת יכלו להתרחץ שם ולנוח מתלאות הדרך. בנוסף נמצא בעבדת מחנה צבאי גדול בצורת ריבוע, שאורך צלעו מאה מטרים. במחנה שמונה חדרים ארוכים, שיכלו לשכן מאות חיילים, ארבעה שערים -

אחד בכל אחת מצלעותיו - ומגדלי שמירה. כשהתחלף השלטון, בעידן הביזנטי, התחלפה גם דתם של התושבים לדת הנוצרית, ונוספו שתי כנסיות למקום. לאחר רעידת אדמה עזה בשנת 630, והכיבוש הערבי בשנת 636, דעכה העיר ולבסוף ננטשה.

מבט לאחור

"מאי הר סיני? שירדה בו שנאה לאומות העולם. וחמשה שמות יש לו: מדבר צין - שנצטוו ישראל עליו, מדבר קדש - שנתקדשו ישראל עליו, מדבר קדמות - שנתנה קדומה עליו (התורה שקדמה לעולם), מדבר פארן - שפרו ורבו ישראל עליו. מדבר סיני - שירדה שנאה לאומות העולם עליו. ומה שמו? הר חורב שמו. ופליגא דר' אבהו, דאמר ר' אבהו הר סיני שמו, ולמה נקרא שמו חורב? הר שירדה בו חורבה לאומות העולם".

(ילקוט שמעוני תורה פרשת יתרו רמז רפד)

האם לחפש

אחר הדרכות וציווים או להחליט לבד?

הרב ברוך אפרתי / יו"ר רבני דרך אמונה

לפעמים הלב אומר ימינה, והראש אומר שמאלה. הרגש נוטה לכאן והשכל נוטה לשם. גם הסוגיה שבכותרת, גורמת ללב ולראש להתווכח. הלב משתוקק תמיד לחירות. הוא רוצה להחליט על פי מצפונו, על פי רוחו, ולהוביל אותנו למקום עצמאי, שהחלטנו לבדנו להגיע אליו. והשכל, דורש מאיתנו, כאנשים בוגרים, להביא בחשבון את מכלול הנתונים, להתייעץ, להמתין, להגדיל את נקודת המבט, לפני שאנו

רצים להחלטות רגשיות. אמנם לשכל אין את האוירה המשוחררת של הרגש, אך מצד שני יש בו אחריות ושיקול דעת. השכל רוצה שנקשיב לאחרים, והלב מבקש להחליט לבדו. למי להקשיב? לשכל או ללב? ישנו פסוק שעונה על לבטים אלו - "ועבדת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך"... בכל לבבך - עבודה רגשית. למשל בתפילה. ובכל מארך - בכסף שלך. זוהי עבודה הגיונית, אחראית, של שיקול דעת כמה להוציא ועל מה. התורה מדריכה אותנו לתת מקום משמעותי הן לרגש והן לשכל. אסור לנו להיות אנשים רגשיים חסרי אחריות, הנוטים אחר לבבנו למקום פסול מבלי להפעיל שיקול דעת הגיוני - "ולא תתורו אחרי לבבכם". אך מצד שני, אסור לנו להיות אנשים קרים, "מחשבים אנושיים", חסרי לב ומצפון רגשי - "ואהבת את השם אלוקיך בכל לבבך". נראה אם כן, שמתבקש מאיתנו איזון נכון בין הצד הרגשי לצד השכלי. אנו נקראים להיות אנשים שלמים - בכל לבבנו, בכל מאודנו. הייתי מנסח זאת כך - את ההחלטה לצאת למסע, ואת הגדרת היעדים, אנו עושים על ידי האיזון הנכון בין השכל והלב. השכל מברר היטב מהו הרצון האמיתי שלי, וכיצד אוכל לממש אותו מבלי ליפול בדרך. אך לאחר שיצאתי לדרכי, עלי לתת מקום גדול לרגש, כביטוי לשמחת החיים וחדוות היצירה שהחלטתי לבצע. אם נלך על פי גישה זו שהצעתי - עלינו להחליט לאן אנו רוצים להגיע, ולתת לרצון האישי הישר מקום נכבד. לאחר מכן, עלינו לבדוק על ידי השכל, כיצד אוכל לממש את הרצון שלי, והאם הוא אכן רצון ראוי. ועכשיו, לאחר שיש לי רצון נקי, וגם יש לי דרך לממש אותו באחריות בוגרת, מגיע גם הרגש ושמחת החיים. ההתייעצות היא חשובה מאד, משום שהיא מעניקה לנו מנסיגות של אחרים, ומרחיבה את נקודת הראות שלנו. על ידי העצות שנקבל נוכל לבנות דרך טובה יותר על מנת לממש את מאוייו ורצונו. אך את נקודת ההתחלה עצמה - את הרצון עצמו, אותו אין להעתיק מאחרים אלא להנביט מתוך נשמתנו. רצונו הוא אוטונומי, אישי, בעל חירות.

לסיכום - בשאלה לאן להגיע, עלי להכריע על פי נשמתי ולא על פי עולמם של זרים. ובשאלה כיצד להגיע, עלי להתחשב היטב בנסיגות של אחרים, שדרכו בדרך בה אני מבקש ללכת.

על המקטע השלושים ושבע והשלושים ושמונה של שביל ישראל: ממצפה רמון לקיר האמוניטים

דרך הבשמים הייתה אחת מדרכי המסחר החשובות והידועות בעת העתיקה. היא פעלה מתחילת האלף הראשון לפנה"ס ועד למאה ה-16 לספירה. לאורכה הובילו מהמרחק לאירופה מוצרי מותרות, דוגמת בשמים (מור, לבונה, קציעה, וקינמון), משי, תבלינים, אבנים טובות, זהב, נחושת מהמכרות בערבה, מלח ואספלט מים המלח ועוד. דרך המסחר היבשתית החלה באזור הגידול של עצי הלבונה שבעומאן המודרנית, ומשם מערבה למאריב בתימן (שבא העתיקה), וצפונה לפטרה בירת הנבטים בדרום ירדן. מפטרה התפצלה הדרך לשני נתיבים - האחד צפונה, בדרך המלך לדמשק, והאחר חצה את הנגב עד לנמל עזה. מנמלי הים התיכון נשלחה הסחורה בדרך הים לנמלי אירופה וצפון אפריקה. אורכה הכולל של הדרך שחצתה את הנגב הגיע לכ-2,200 ק"מ וההליכה בה ארכה כחצי שנה. אורחות הגמלים נעו באיטיות בקבוצות גדולות ועשירות. הם חלפו בדרך, בערך 35 ק"מ, על פני ששים וחמש תחנות דרכים, המפוזרות לאורכה, שבהם יכלו להתרחץ, לנוח ולטפל בבעלי החיים. עבור השימוש בתשתיות הדרכים גבו מיסים, לטובת הכשרת הדרכים, סלילת מעלות בהרים, הקמת תחנות משמר מפני שודדים, התקנת בורות מים ובניית אכסניות דרכים לשימוש העוברים בדרך. לאורך הנתיב השתמרו אבני דרך ומאגרי מים. אתרי דרך הבשמים בנגב הוכרו על ידי אונסק"ו כאתר מורשת עולמית. הם כוללים מצודות וחסונים, אבני דרך ועוד, וכן ארבע ערים נבטיות - עבדת, חלוצה ובבטה, על הנתיב שהוביל מפטרה אל נמלי הים, וממשיית, השוכנת על הנתיב שהוביל צפונה לכיוון דמשק.

"וגמליהם נושאים נכאת וצרי ולוט וגו' - למה פרסם הכתוב את משאם? להודיע מתן שכרן של צדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נזדמנו בשמים שלא יזק מריח רע".

(רש"י בראשית פרק לו, כה)

השגחה או צירוף מקרים?

הרב אילן צפורי / ראש תנועת תורה אחרי צבא

סיפור: יעקב עבד בעבר במפעל קטן ליצור חלקי חלוף למכונות. את מקום העבודה הזה הוא עזב לפני כעשר שנים, ומאז לא ביקר בו, למרות שהיו לו שם חברים טובים, אנשים ממש נחמדים, אליהם הוא התגעגע במהלך השנים. לא פעם ולא פעמיים תכנן יעקב ללכת למקום עבודתו הישן על מנת לבקר את חבריו, אך מעולם לא הצליח להוציא לפועל את רצונו. יום אחד סוף סוף הוא מימש את תשוקתו והגיע למפעל. צהלה ושמחה היתה שם כאשר ראוהו העובדים, שרובם היו עדיין אותם חברים איתם הוא עבד בעבר. הסיפורים וחוויות העבר לא פסקו מלצוף במשך שעה ארוכה. והנה לפתע המזכירה כוכבה קוראת מהמשרד: "יעקב, יעקב... יש לך טלפון". בדיחה טובה חשב יעקב, חלק מנסיגה של המזכירה להזכיר לו את חוויות העבר כאשר מדי פעם בני משפחתו היו מתקשרים אליו דרך המשרד, אך הפעם אין מצב! אף אחד לא יודע שהוא הגיע לכאן היום, וכבר עשר שנים הוא לא נמצא כאן!... ויעקב צועק לכיוון המשרד: "ממש מצחיק כוכבה! באמת אני זוכר איך היית קוראת לי כך לפני עשר שנים!". אך כוכבה לא צוחקת: "יעקב אני רצינית, יש לך טלפון מאחין ניסים!". יעקב נשאר פעור פה... אחיו ניסים ניתק את כל הקשרים איתו לפני יותר מעשר שנים! הוא הסתבך עם סמים, ישב בכלא ולא רצה שום קשר עם אף אחד מהמשפחה, למרות שהאחים והאחיות ניסו הרבה זמן לחדש את הקשר איתו. יעקב רץ למשרד ולקח את השמפורת: "שלום, מי זה?" והקול שלא נשמע כבר יותר מעשר שנים עונה: "יעקב, זה אני ניסים אחין. יש לי דבר חשוב להגיד לך"... ויעקב שואל: "איך הגעת אלי? וניסים משיב: "מה הבעיה אני גר בחוף לארץ ומספר הטלפון היחיד שמצאתי מהמשפחה, הוא המספר הזה בפנקס ישן שגילית...". המשך הסיפור לא כל כך חשוב לנו. לכל אחד מאיתנו ישנם סיפורם כאלה, פחות או יותר מוזרים ומפתיעים. השאלה היא ר' הפרשנות שלנו לסיפורים הללו. יש הרואים את יד ה' לא רק במקרים קיצוניים כאלה אלא בכל מצב בחייהם, ויש שאינם רואים את יד ה' המכוננת אפילו במקרים כאלה. זה נכון שיעקב נחרד מהמחשבה שאם

ישראל וצאה ירדן

מבט לאחור

היערכותם והחלו להעתיק דרומה את עיקר כוחותיהם. בעקבות התנועה העניקת של הכוחות דרומה, המפקדה המצרית איבדה שליטה עליהם בדרכם לשטחי ההיערכות החדשים. צה"ל ניצל את ההזדמנות, וביום ב' כ"ו באייר תשכ"ז פתח במתקפה. ההצלחה עלתה על כל הציפיות והתכנונים!

“והיו ישראל אומרים זה לזה: והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה (איוב כח). והיו ישראל אומרים: מהיכן הקב"ה בא? מן המזרח או מן הדרום? שנאמר: ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו, הופיע מהר פארן ואתה מרבתת קדש. וכתוב: אלוק מתימן יבוא וקדוש מהר פארן (חבקוק ג), ואומר: וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים (שמות כ)”.

(שמות רבה (שנאן) פרשת שמות פרשה ה)

חזקת האמת

להעריך את חכמת החול או לראות אותה כפוגעת בקודש?

הרב ניב חניא / ראש שורש

בסופו של יום הכיפורים, בסופה של תפילת נעילה, אנחנו עומדים מול ארון הקודש הפתוח ואומרים שבע פעמים - “השם הוא האלוקים, השם הוא האלוקים”. במקור הפסוק זה נאמר על ידי בני ישראל כאשר הם הושפעו ממעשיו של אליהו הנביא ובהרו בקדוש-ברוך-הוא מול אלוהי הבעל. ואז הם אמרו ש”השם, הקב”ה, הוא האלוקים” ולא משהו אחר. אולם כמו בכל נבואה גם לפסוק זה יש פירושים עמוקים נוספים שאחד מהם עוסק בטבע. על פי התורה הפנימית ביהדות, המילה “אלוקים” מייצגת את אלוקי הטבע, את הבריאה, את המציאות כאן ועכשיו ואת כוחה - את המרחבים העצומים, את הכוחות הבלתי מוגבלים של הטבע, את חוקי הטבע והכימיה והפיסיקה שכולנו כפופים אליהם. בהקשר זה פירוש המילים “השם הוא האלוקים” היא שהקב”ה מתגלה בטבע. אותו

23

בהמשך הדרך

תורה אחרי צבא

הוא לא היה מגיע ביום הזה, בשעה הזאת למקום עבודתו, ניסים לא היה יכול ליצור קשר איתו... אך מצד שני, “רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום”, ויש לקדוש ברוך הוא הרבה דרכים להשגיח על ברואיו... ולכן הנקודה כאן איננה לחפש סיפורים מופוצים מזדמנים של השגחה, על מנת לקבל חיזוקים לעבודת הבורא. הנקודה היא לפתח השקפת עולם בריאה, בה יש הבנה שאתה לא לבד בעולם ויש יד אלוקית מכוונת - לא תמיד באופן שאתה מבין או באופן שאתה היית רוצה, אך ההבנה שבסופו של דבר הכל תמיד לטובה, היא האמונה הגדולה בהשגחה, והיא מקור לשמחת חיים בכל המצבים... (למי שנתפס לסיפור ונשאר עם טעם של עוד: ניסים רצה הוודיע שהוא חוזר לארץ ורוצה לתקן את כל הקשרים השבורים ולבקש שליחה מהמשפחה - ובעצם מה זה משנה?).

על המקטע השלושים ותשע של שביל ישראל: מקיר האמוניטים עד צומת שיזפון

נחל פארן הוא נחל האכזב הגדול והרחב ביותר בישראל. אורכו כ-150 קילומטר, החל ממקורותיו בחצי האי סיני ועד לשפך שלו בנחל הערבה. אגן הניקוז הגדול של הנחל, ששטחו אלפי קמ"ר, יוצר מישורים רחבים שמפרידים בין הרי הנגב שבצפון, לבין הרי אילת שבדרום. לקראת מלחמת ששת הימים, המצרים תכננו לבתר את הנגב לשניים, תוך חדירה בציר נחל פארן, ולנתק את אזור אילת. הצבא המצרי העמיד את מירב עוצמתו בקידמת סיני, מאיזור רפיח ועד אבו-עגילה, לכן תוכנן שצה"ל יתקוף בגזרה הדרומית יותר. אולם בעקבות כניסת כוח שריון מצרי משמעותי לאיזור הדרום, הוחלט בכל זאת לתקוף ברפיח. בשביל לגרום לפיקוד המצרי להעביר את כוחותיו לדרום, הפעילו את “אוגדת הנואה 49”. אוגדה שלמה שהתמחותה הייתה בהנואה: ציירים ומעצבים גרפיים יצרו בשטח תפאורה וציירו על דיקטום צלליות של טנקים ותותחים, כדי ליצור רושם שבאזור יש כוח צה"לי גדול. בנוסף, הצבא הניע כוחות גדולים בשעות היום דרומה והחזירים צפונה בלילה. כמו כן, העבירו מידע כוזב על כוונות צה"ל לתקוף בדרום, באמצעות סוכנים כפולים. המצרים אכן שינו את

זהו יאצו

אחד עשר אתגרים ודילמות בתחילת הדרך

22

על המקטע הארבעים והארבעים ואחת של שביל ישראל: מצומת שיזפון לבאר אורה

זוהי ארצנו

בבקעת תמנע נחשפו סלעים מגוונים המכילים מינרלים דוגמת נחושת, ברזל, מנגן ועוד. הנחושת הייתה המתכת הראשונה שנעשה בה שימוש ליצירת כלים. המכרות בתמנע, בשלבן המפותח ביותר, מיוחסות למאה העשירית לפני הספירה, תקופת שלמה המלך - מכאן הכינוי למקום "מכרות המלך שלמה". אך כריית הנחושת התחילה אלפי שנים קודם, והיתה מאוד פרימיטיבית, כאשר ההתכה נעשתה בתנורים פשוטים שבקושי הגיעו לחום הדרוש להתכת הנחושת. במשך הזמן מתקני ההתכה התפתחו - דרך בור באדמה ומפוח, עד לתנור התכה בנוי, עם מערכת אורזרוע יעילה. בתקופה היותר משוכללת של החציבה, נצפו בין שמונת אלפים לעשרת אלפים פירים אנכיים שנחצבו בבסיסי המדרונות שלרגלי מצוקי תמנע - כדי לאתר ריכוזי עפרות נחושת. עובדה זו מעידה על ממדי הענק של המפעל להפקת הנחושת שהיה במקום. הפירים ירדו לעומק רב, אפילו עד לעומק שלושים ושבע מטר. במקומות בהם נמצאו העפרות המבוקשות, החלו לכרות מנהרות כרייה אופקיות בהתאם לפיצול עורקי המינרליזציה, ולפעמים אף במספר מפלסים זה מעל זה. כלי הכרייה היו אזמל ופטיש. גם נמצא באזור אתר פולחן של אלה מצרית שתוארך למאות שנה לפני שלמה המלך, וכנראה היה שייך לפועלי המכרות. פעילות כריית הנחושת התחדשה לאחר קום המדינה, וספקה כ-1.1 מיליון טון עופרה לשנה. כיום, בעקבות סגירת המפעל והפסקת שאיבת המים, מוצף המכרה התת-קרקעי ברובו במי תהום.

טבע גדול ורחב, ענק ובלתי מושג, שנראה כמתנה על פי חוקים משלו, על פי חוקים קבועים ובלתי "אלוקיים", הוא בעצם הקב"ה בעצמו. כך החליט האלוקים לברוא את עולמו, בכפוף לחוקים אלו, והוא שם תמיד - בתוך הפיזיקה, הכימיה, הסטטיסטיקה ובוודאי בתוך המתמטיקה. שהיא לדעת רבים ה"שירה" של המציאות שמאפשרת להביע רעיונות מדעיים רבים בעזרת מספרים וחוקים קבועים.

על פי ההבנה הזו, התורה האלוקית שקיבלנו בהר סיני וחוקי הטבע הם שני צדדים של אותה מטבע. התורה מתארת את ה"חוקים האלוקיים" שמנהלים את חיינו, חוקי המוסר וחוקי ההתנהגות האנושית ואילו חוקי הטבע מתארים את הצורה שבה אותה אלוקות התלבשה במציאות הטובבת אותנו. נכון, כמובן, שהתורה היא אלוקית יותר, והיא מתארת משהו שהוא חשוב יותר לאדם... אולם גם לחוקים הטבעיים יש חשיבות גדולה ומכרעת לחיינו. כי הם חלק מאותה יצירה גדולה ועליונה - הטבע. גדולי עולם רבים במסורת היהודית התחברו לרוחניות דווקא דרך הטבע, דרך יופי הבריאה ודרך כלים "מעשיים" כמו מוסיקה עליונה ורוחנית, טיולים בטבע, ובזמן האחרון (ביהדות מאתיים שנה הם בהחלט ב"מן האחרון) - גם התבודדויות בחיק הטבע.

הבעיה, אם אפשר לקרוא לה כך, התחילה כאשר האדם שכח מעט את מקומו של הטבע ובחר להאדיר ולרומם אותו מעל הפן המוסרי. חוקי הטבע הם מדידים, הם ברורים ומגדרים ו"קל" לעסוק בהם. חוקי הטבע גם לא מצריכים שינוי ועבודה עצמית כמו חוקי המוסר... כי כמו שאמר פעם מתמטיקאי מפורסם - כדי ללמוד גיאומטריה לא צריך להיות מרובע. אולם כדי לעסוק במוסר יש צורך להיות מאוד מוסרי ולעבוד קשה. ובסופו של דבר חוקי הטבע "ניתנים לאחיהם בידים"... וכך נוצרה "הפרדה" בין העולמות. ואולי אפילו קנאה ושנאה בין שני עולמות שאמורים היו להשלים אחד את השני, להיות שני צדדים של אותה מטבע.

בסופו של דבר החזרה לארץ ישראל מהגלות תכריח אותנו גם לחזור אל הטבע ושירתו, אל החכמות הטבעיות ואל העיסוק בהם. מתוך תורה, מתוך מבט רוחני ומוסרי, אולם אנחנו נאלצים, באילוץ שיש בו בחירה, להקים מדינה, צבא, כבישים ומדעים - וכל אלו מצריכים ידע רחב בחכמות הטבעיות. ידע שבסופו של דבר משלים ומלמד יותר גם על הצדדים הרוחניים שלנו. ואולי זו העבודה הגדולה ביותר של דורנו - לאחד את שני הדברים הנפרדים הללו, לתקן את החכמה המדעית ולשכלל את החכמה התורנית, כך ששניהם ישלימו אחד את השני ויעלו אותו.

"ותמנע היתה פילגש לאליפז בן עשו. תני ר' שמעון בן יוחאי למה לי לדרוש ולומר ותמנע היתה פילגש לאליפז? להודיע שבחזו של ביתו של אברהם אבינו עד היכן היו המלכיות ושלטונם רוצים להדבק בו. ומה היה לוטן? הוא היה אחד מן השלטונים, שנאמר אלוף לוטן וכתוב ואחות לוטן תמנע. ותמנע היתה פילגש וגו', אמרה הואיל ואיני כדאי להנשא לו לאשה, אהא לו לשפחה, והרי הדברים קל וחומר - מה אם עשו הרשע שלא היה בידו אלא מצוה אחת על ידי שהיה מכבד את אביו, היו מלכיות ושלטוניות רוצות להדבק לו, על אחת כמה וכמה שיהיו רוצין להדבק ביעקב אבינו הצדיק שקיים את כל התורה כולה".

(בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה פב, יד)

כיבוד הורים או עצמאות ופיתוח אישיות

הרב יוסף צבי רימון / ראש בתי המדרש המרכז האקדמי לב

כיבוד אב ואם מצווה חשובה עד מאוד. אולם, יש לברר מה הדין כאשר הן מעוניין בדרך אחת ואילו הוריו מעוניינים בדרך אחרת? האם הן צריך להקריב את רצונן ודרכן, בגלל שדעתם של הוריו אינה נוחה מכך?

ביחס לקיום מצוות, אם ישנה מצווה שהן מקיים, וההורים מתנגדים לה, הרי לפי הגמרא והפוסקים אם הדבר ברור כמצווה, הן או הבת אינם צריכים לשמוע בקול הוריהם.

המהרי"ק (שורש קס"ו) דן באדם שרצה לישא מישהי, ואביו לא הסכים לכך, וסבר שהן איננו צריך לשמוע בקול אביו. הוא מסביר את הדבר בכמה סיבות: א. אם הוא רוצה לישא מישהי ויצטרך להימנע מכך, הרי שהדבר יגרום לו צער, ואין צריך להיות בצער בשביל כיבוד אב ואם. ב. בדבר שאיננו נוגע לכבודו של אביו, אינו צריך לשמוע לו. במקרה הזה, הכלה היא כבודו של החתן, ולכן הוא

המחליט. ג. אדם צריך לישא אישה המוצאת חן בעיניו! ואם אינה מוצאת חן בעיניו אלא רק בעיני אביו אין זה שידוך נכון.

לפי זה, לכאורה בכל הדברים הנוגעים אל הן או הבת עצמם, אל החיים הפרטיים שלהם, הרי שאינם צריכים להתחשב בדעת ההורים. אולם, דבר זה איננו נכון. ראשית, לעתים ישנם דברים המשמעותיים גם להורים. למשל, ייתכן שהבן עושה דבר מסוים עבורו, אבל הוא משפיע גם על כבודו של האב. שנית, גם אם לעתים הדבר נכון מבחינה הלכתית, הרי שגרמת צער להורים הוא דבר נורא. ולכן, צריך לעשות השתדלות עצומה שההורים לא יהיו בצער, גם אם נצטרך לוותר וויתור מסוים. ולמעשה, מצד אחד, אדם אמור להתפתח בדרך המתאימה לו, וכשהוא בוגר הוא רשאי לעשות זאת גם אם ההורים חושבים אחרת (כשדרכו לגיטימית וראויה מבחינה דתית). מצד שני, אדם צריך לעשות השתדלות מרובה לקחת בצורה רצינית את דעת הוריו. למשל, לשמוע אותם בצורה רצינית, לכבד את דעתם, לנסות לחשוב באמת, האם ישנן נקודות בדבריהם שהוא יכול לאמץ. אם ההורים יבחינו שהבן שומע דבריהם, מכבד אותם ומחשיב את דבריהם, הרי שגם אם יחליט בסופו של דבר בדרך אחרת, יהיה הדבר בצורה של כבוד, ומסתבר שההורים יכבדו גם הם את דעתו. כך למשל לגבי המשך לימודים. אם הן מעוניין ללמוד מקצוע מסוים, וההורים רוצים מקצוע אחר, כיוון שהדבר נוגע לחיים הפרטיים של הן, רשאי הוא ללמוד את המקצוע שלו. אמנם, גם בדברים השייכים לעולמו הפרטי, הרי שלעתים ישנם דברים שאינם חשובים כל כך, ואם הם גורמים צער גדול להורים, הרי שישנה זכות גדולה לוותר על דברים שכאלו, בכדי שההורים לא יצטערו.

כללו של דבר: מצד אחד, רשאי הן או הבת ללכת בדרכם האישית כאשר הדבר נוגע לחייהם הפרטיים, גם אם ההורים אינם מסכימים. מצד שני, צריכים הן והבת לשמוע בצורה מכובדת את דעת ההורים, לבחון האם ישנם דברים שהם בכל אופן יכולים לקבל מעצותיהם, ולראות כיצד גורמים כמה שפחות צער גם אם דרכם שונה. כמו כן, אם מדובר על דברים קטנים, הרי שגם אם שייכים לעולמו הפרטי של הן, אך הם גורמים צער גדול להורים, ישנה מצווה גדולה לוותר לעתים על דרכן, כשאין בכך פגיעה מהותית במסלול חייו, שבשיל לגרום נחת ושמחה להורים.

געגוע לחלוציות הקדמונים או חיים של פוסט-ציונות?

הרב מאיר גואטה / ראש ישיבת אורות התשובה

"כל אחד עובד ככל יכולתו ומקבל כפי צרכיו" - האידיאל הקומוניסטי של הקיבוצים נראה כדבר היפה והנעלה ביותר שאפשר לשאוף אליו, חיים של נתינה לכלל ואפס אגואיסטיות-אנוכיות. לכאורה זה תואם את אחד הערכים החשובים שהיהדות מחנכת אליהם - הידמות לבורא, בשאיפה להיות נותן ולא מקבל. אבל בפועל נראה שהאידיאל הזה מתפרר, רוב הקיבוצים הופרטו וויתרו על השיתופיות ולהבדיל מהשלטון הקומוניסטי נשארו רק סיפורי אימה או בדיחות... ולעומת זאת היום ניכרת מגמה הפוכה של התעסקות בעצמי וכמעט חוסר אכפתיות מהכלל ומהחברה עד ש"הדביקו" לדור הזה את הכינוי המעליב "דור הסלפי". מה יחס היהדות למגמות אלו?

בהיסטוריה הלאומית ראינו כבר את עלייתן וירידתן של שתי המגמות. בבית ראשון - זמן דוד ושלמה, המצב הלאומי היה מעולה, העם כולו מגויס לבניין בית המקדש ולבניין הממלכה. שקט ושלוש עולמי ושפע כלכלי בכל הארץ, אבל במיקרו - האדם הפרטי לא התעלה ו"התחבר" למצב. ולהפך, נעשה ממורמר וירוד רוחנית. ניתן לראות זאת בפרקים בתנ"ך שמתארים את הכעס ואת הדרישות מרחבעם (בנו הממשיך של שלמה) להורדת המיסים, ובסופו של דבר לפריקת עול מלכותו מעליהם, וכן בסיועם התקופה בדברי חז"ל שהחורבן נגרם בגלל שלשת העברות החמורות והירודות ביותר עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים.

הגלות, שבאה בעקבות המציאות הזו, נועדה לחזק את עבודת הפרט. בגלות האומה מתקיימת כפרטים ולא ככלל, דבר שמאפשר בניין רוחני אישי ועבודת האדם מול אלוהיו ומול עצמו. תוצאות ה"טיפול" של הגלות היו טובות, טובות מדי. בבית שני לימוד

על המקטע הארבעים ושתיים והארבעים ושלוש של שביל ישראל: מנחל רחם לעין נטפים

זוהי ארצנו

אילת שתמיד היתה מקום אסטרטגי לשליטה בדרכי הים והיבשה, היוותה גורם משיכה לכובשים רבים במהלך ההיסטוריה. היא מזכרת לראשונה בחומש דברים כעיר בשליטת עשו. בקפיצה של מאות שנים קדימה, היא מזכרת כחלק מממלכת יהודה, תחת שלטון דוד ושלמה (בשם אילות או עציון גבר), ומאוחר יותר, בזמן המלך עזריה (עוזיהו) בן אמציהו, היא היתה עיר נמל ומסחר, ומרכז ליצור נחושת. ממצאים ארכיאולוגיים שנתגלו בסביבות העיר מעידים ששלטו באילת ממלכות רבות. במלחמת העצמאות, כוחות צה"ל קיבלו פקודה לכבוש את משטרת אום רשרש (כיום אילת). מטרתו העיקרית של המבצע הייתה להגיע עד חופי מפרץ ים סוף, כך שהנגב יהיה כולו בשליטתנו, ויתאפשר פתח יציאה לים מהדרום. המבצע שצפוי היה להיות עקוב מדם, קיבל את השם "עובדה". הוא התקיים בין ה'ל-ט' באדר תש"ט, והוקצו לטובתו חטיבות גולני, אלכסנדרוני והנגב. תוכניתו של משה שרת (שר החוץ אז), הייתה כי חטיבת גולני תגיע ממזרח - מאזור הערבה, בעוד שחטיבת הנגב תגיע ממערב - מאזור הנגב הדרומי. באותה העת, חטיבת אלכסנדרוני תנוע מזרחה לאגן הים המלח, בכדי לכבוש את עין גדי ואת מצדה, ולסכל אפשרות תקיפה של הירדנים. במבצע, ב"ה, לא נהרג שום חייל ישראלי, אנשי חטיבת הנגב, שהגיעו ראשונים למקום, אילתרו דגל בעזרתה של הפקידה הפולוגית. הדגל נודע לימים כ"דגל הדיו", והנפתו על עמוד בתחנת המשטרה באום רשרש ציינה את סיומה של מלחמת העצמאות. כך נהפכה "אום רשרש" ל"אילת".

מבט לאחור

"הסופה הנה עובדת, / על הדרך היא דוהרת, / למדבר הגדוד
שעט. / גיפים כאן טסים פרוח, / הלוחם, ראשו פרוץ - / כאן
בדרך לאילת"

(בדרך לאילת" חיים חפר)

על המקטע הארבעים וארבע של שביל ישראל:

מהר יואש לטאבה

ים סוף מופיע במקרא כאחד מגבולות הארץ, וכן ברשימת המסעות שעשו יוצאי מצרים. בספר מלכים הוא מוזכר כמקום הצי של שלמה המלך: "בעציון גבר אשר את אלות על שפת ים סוף". בתרגום השבעים ובספרים החיצוניים, ים סוף נקרא ה"ים האדום" - יתכן בגלל האצות האדומות המרובות שבמצולותיו או בגלל אדמומיות המים הנובעת מהשתקפות ההרים האדומים שממזרח לו, בירדן ובערב הסעודית. ים סוף מחובר בקצהו הדרומי לאוקיינוס ההודי, ובחלקו הצפוני הוא מתפצל לשתי זרועות משני צידי חצי האי סיני - מפרץ אילת ומפרץ סואץ. השם "ים סוף" שבמקרא מכוון לשני מפרצים אלה. זיהוי מקום הנס הגדול של קריעת ים סוף אינו וודאי. לפי מספר גישות הוא מזהה עם אחד האגמים הגדולים במזרח הדלתא של הנילוס (כיום ימת תמסח) או אחד האגמים המרים, לא רחוק מארץ גושן המקראית. יש המזהים את ים סוף דוקא עם חוף הים התיכון שבצפון חצי האי סיני (כגון ימת ברדוויל). לים סוף יש מדפי יבשה רחבים, הידועים במושבות האלמוגים שבהם וביצורים הימיים הרבים השוכנים לאורכם. הים הדרומי של ארץ ישראל ייחודי מאוד - הוא המלוח ביותר מבין הימים הפתוחים, הוא מוקף מכל צידיו מדבריות, והוא הים היחיד בעולם ששום נהר או נחל איתן לא נשפכים אליו.

יוצאי ים

"גדול הוא השלום, שהוא קודם לשבחו של הקדוש ברוך הוא. שכן מצינו כששב יתרו אצל משה רבינו, לא פתח לו תחלה לא בליציאת מצרים, ולא בעשרת הדברים, ולא בקריעת ים סוף, ולא במן, ולא בשליו - אלא בשלום, שנאמר - וישאלו איש לרעהו לשלום, ואחר כך - ויספר משה לחתנו. מפני מה? מפני שהשלום מיישב את הדעת לשמוע את כל אלו".

(משנת רבי אליעזר פרשה ד)

מבט לאחור

31

בהמשך הדרך

תורה אחרי צבא

התורה וקיום המצוות בשיאו. הכנסת הגדולה מתקנת תקנות חשובות וגדולות שמרוממות את התורה והתפילה, חטאי עבודה הזרה, גילוי העריות, ושפיכות הדמים נעלמים מהנוף כליל. אבל מרוב התעסקות בפרט ובעבודתו, נשכח הכלל, והאומה נהיית משושעת ומפורדת, כיתות כיתות של פרושים, צדוקים, בייתוסים, איסיים ועוד, ששונאות ונלחמות זו בזו עד חורמה, ועד שנחרב גם הבית הזה מרוב פירוד - שנאת חינם. שני המהלכים הלא מוצלחים האלו - כפי שמאבחן הרב קוק ב"למהלך האידאות" - מלמדים אותנו שיש חסרון וסכנה בכל אחת מהמגמות כשהיא מופיעה בצורה קיצונית ומוחלטת. שהרי אי אפשר לפתח את האדם והעולם ללא התמסרות ונתינה לכלל, אבל בהתמסרות טוטלית עלולים לאבד את הכוחות והסגנונות הייחודיים של כל פרט, לדכא אותו ולחנוק את כישרונותיו. ולכן הבית השלישי צריך לייצר שילוב נכון ואמיתי של שתי המגמות וזה על ידי בניין הפרט לטובת הכלל.

אמנם ככל שהאדם יותר רוחני ומתוקן גדל אצלו הרצון לתרום ולהיטיב לכלל בכל כוחו ומרצו, אבל זו טעות לחשוב שתרומת האדם נמדדת ב"שעות התנדבות" ובאופן כמותי. המדד האמיתי הוא איכות התרומה והשמעת המידע המיוחד של אותו אדם. הסכנה היא שמרוב הרצון לתרום, האדם לא יספיק לפתח את עצמו ולהוציא מהכח את הפועל את היכולות המיוחדות שניחן בהם ובכך הוא אולי יתרום לעולם עוד פועל, אבל הוא מנע והפסיד מהעולם ומהאומה אומן / מדען / מחנך / מנהיג מוכשר שיכל לקדם ולתרום לעולם הרבה יותר.

בדור הקמת המדינה לא היתה ברירה "חסר לגלג אני לגלג..." (טרומפלדור) - גם אומן או מידען מוכשר נאלצו לעבוד ברפת, בפלחה ובשמירות, כי כל זוג ידיים היה קריטי לקיום היישוב העברי. ברוך השם המדינה גדלה והתפתחה בזכותם, ועכשיו יש מקום להתעסקות ב"מימוש העצמי" ובגילוי כח הפרט... אבל, וזה העיקר, חובה עלינו יחד עם בניין הפרט לראות תמיד את המגמה הכללית ובניין האומה והעולם אל מול עיננו, וכך לבנות כל פרט ולתת לו את המקום המיוחד והמתאים לו ביותר. ממש כמו בבניית פאזל טוב אם מסתכלים על התמונה הגדולה ניתן בקלות ובדיקו למצוא את המקום הנכון לכל חלק...

אחד עשר אתגרים ודילמות בתחילת הדרך

30

שלום ואחוה או ערכים מוסריים ודתיים?

הרב יואב מלכא / ר"מ במכון מאיר

"האם ניתן לשמור על אחוה אמיתית בחברה מעורבת דתיים-חילונים? האם הערכים הדתיים מהווים מכשול שתמיד גורם לפיצוץ באיזשהו שלב? האם לכתחילה לא כדאי אם כן להכנס לסיטואציות המסובכות הללו או שמא יש נוסחה מנצחת המבטיחה שלום ואחוה בלי ויתור על הערכים?" הצגת השאלה באופן זה של הבלטת הבעייתיות הקיימת לכאורה בהצבת הערכים הדתיים במסגרת מעורבת של דתיים וחילוניים היא שגויה ביסודה וסותרת בעליל את אמונתנו המוצקה שהתורה "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום", וממילא ככל שיותר ויותר יראו פניה האמיתיות היא תביא עמה את אור השלום. לכן כל עוד אנו רואים באורח החיים הדתי מכשול אפשרי ברקמת הקיום החברתי והלאומי שצריך לגבור עליו, זו היא עדות מצערת שלא נתגלו לנו עדיין פניה האמיתיות של התורה ואף יתכן שאנו עצמנו מקיימים אותה מתוך ניגוד פנימי בין רוח לחומר, וממילא משליכים חששות אלו ואת אופי המאבק הזה על סביבתנו... אין ספק שברגע שהמצוות תעשינה בשמחה ובאמונה עמוקה, בקדושתן, טובן ואורן, אזי יראה הדבר בעליל גם כלפי חוץ, וממילא לא ימצא צורך להתנגד להן ולמקיימיהן. ואדרבא רושמן יחדור אט אט ללבבות מבלי צורך כלל בדרכי כפיה או שתדלנות של תוכחה כלפי המכונים חילוניים. בכלל צריך לדעת שהתפשטות החול והכפירה הם לפי הערך של ההתרשלות בחיבת המצוות וקיומן על ידי הדתיים, וממילא חובתנו היא לא לקבול על הרשעה, אלא להוסיף צדק, חכמה ואור של קודש בעצמנו, ואז יבוא הכל על מקומו בשלום ויתבטל כליל הצורך לדון בשאלות כגון אלו. מכל מקום לעת עתה במצב ובדרגה בה אנו מצויים, כשקיימת חשדנות הדדית בגלל העדר אורה של תורה - דבר המבליט את הניגודים יתר על המידה, תהיה ההלכה נר לרגלינו להורות לנו היכן ניתן להתגמש כדי לאפשר את השיתוף החברתי והקהילתי במקומות שהדבר נדרש ו"גדול השלום"... והיכן נדרשת הבדלה מעשית, נפשית ורוחנית במידה כזו שלא תעמיד חלילה את הניכור הנפשי ותפריד את הלבבות.